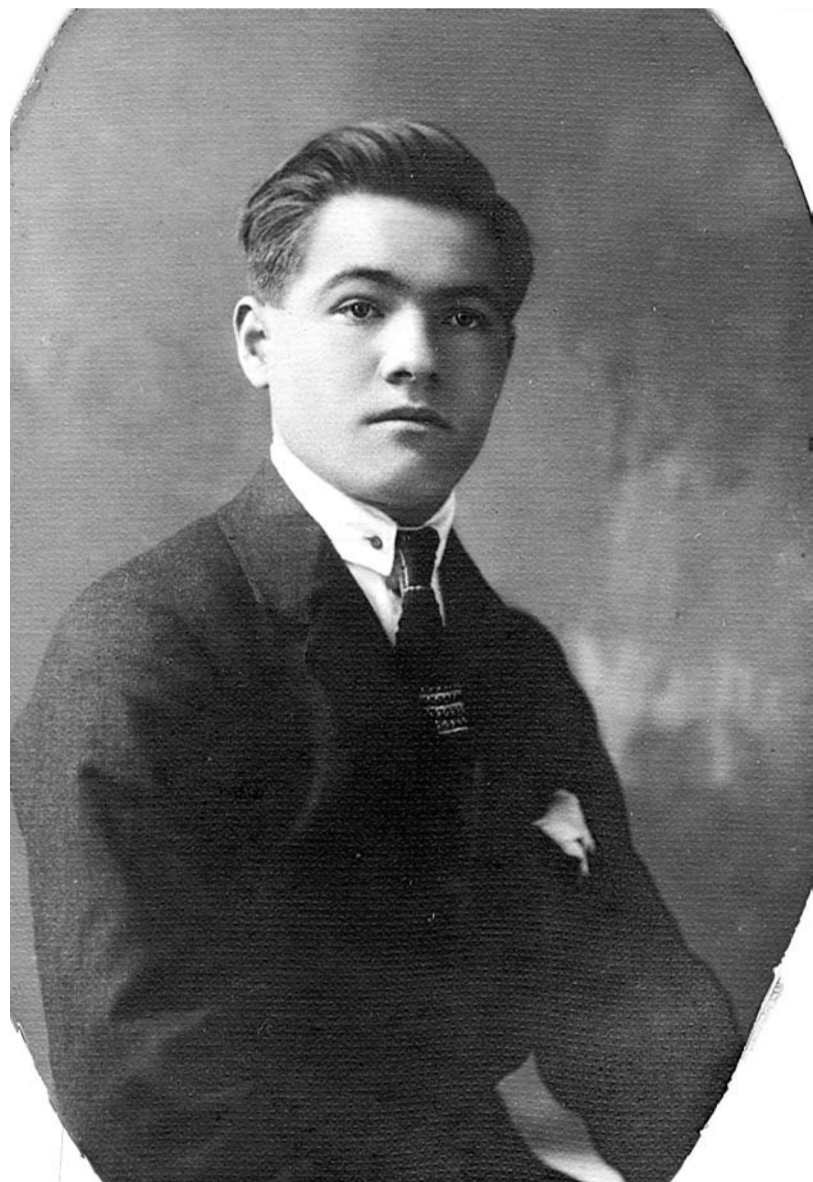

Orbán József Csíkszentmiklósról elszármazott szobrászmester ön-életrajzi feljegyzéseinek első részét két héttel ezelőtt, április 28-i lapszámunkban közöltük. A feljegyzéseket másfél évtizeden keresztül Gyurkovics Lajos miskolci régiségkereskedő és lánya, Gyurkovics Magdolna őrizte, majd a közelmúltban néhány Orbán József-kisszoborral együtt Szépvíz községnek adományozta. Rovatszerkesztő: Daczó Katalin.

Beszélgetés az életemről...

2. rész

Orbán József, a lakatossegéd (Ambrus Erzsébet – Csíkszentmiklós – tulajdona)

Az önállósodás útján

„Én egy hét eltelte után elmentem Pestre és ott tartózkodtam mint menekült fiú, a Rottenbiller utcai menekült tömegszálláson két hónapig, és a magyar Ruggyantaárugyárban dolgoztam mint gépmunkás. Két hónap eltelte után kihirdették, hogy minden menekültcsaládból hazamehet egy személy, de csak három megyébe, Udvarhely, Csík és Háromszék megyékbe. Én is elmentem haza a falunkba, és mit láttam? Kedves kis hajlékunknak csak a helyét. Felgyújtották a házunkat, tönkretették az összes szerszámunkat, egyszóval minden megsemmisült. Azon gondolkodtam, hogy mit csináljak, hol fogok lakni, és miből fogok megélni, de jó az Isten és nem hagyott el, a szomszédaszony már otthon volt, és annál laktam, amíg édes szüleim hazajöttek 1917. húsvétra, és a mel-

lettünk levő házba foglaltunk lakást, és ott szerényen új életet kezdtünk.

A szüleim azon voltak, hogy iparosnak adjanak, és úgy is lett. Írtak Győrbe a Magyar Vagon- és Gépgyárba, hogy engem vegyenek fel lakatostanoncnak, és a küldött kérvényre jött is válasz, amiben az a hír volt, hogy mehetek tanoncnak, föl vagyok véve. El is mentem. 1917. június 11-dik napján már mint tanonc voltam alkalmazva. Nagyon szokatlan volt nekem az a hely, de mégis belenyugodtam. El is telt a három év, fölszabadultam az 1920-as évben. Azt nem is mondom el, hogy milyen sorom volt míg tanonc voltam, mert nagyon sok volna leírni, csak annyit mondok, hogy a szenvedésből kijutott, és az éhezésemből is épp eleget volt részem. A fölszabadulásomkor nagyon örvendtem, hogy most már mégis jobb fog lenni, mert segéd vagyok

és pénzért dolgozok, szépen fogok ruházkodni, ám bizony nem így lett, mert csak olyan fizetést kaptam, mint fiatal segéd, hogy éppen csak szűken meg tudtam élni, de hogy másra jutott volna, az nem létezett. Tehát már itt is beállt a rémes csalódás, és csak a küzdelem, a nélkülözés jutott részemre.

Két hónapig szabadulásom után még volt munkám a gyárban, de azután megszűnt a munka, és több fiatal segédet elbocsátottak, köztük engem is. Gondolkodtam, mit tegyek? Gondolatom arra vezetett, hogy elmegyek Pestre, talán csak nem fogok sokáig munka nélkül lenni. Úgy is lett. Elmentem Pestre, de mikor már egy héttel ott voltam, nem volt pénzem és munkám sem – úgy mondom, ahogy volt –, két napig nem ettem semmit, és az öngyilkossági szándék járt az eszemben, de mégis elmentem az Országos Menekültügyi Hivatalba más emberek tanácsolása után, így végre el tudtam helyezkedni, de nem a szakmában, hanem egy szalmafonó műhelybe, ahol szalmából kicsi szatyrokot csináltunk. Ezt is megtanultam, úgy, hogy tudtam rendesen csinálni. A lakásom a Baross utcai menekültszálláson volt, így telt el itt három és fél hónap, mikor a munka itt is megszűnt és feloszlott az üzem.”

Ezután Orbán József hol Győrben, a Magyar Vagon- és Gépgyárban, hol Pesten a Láng gépgyárban dolgozik. 1925-ben ismét Győr az állomáshelye. (a szerk. megjegyzése)

„Lángolt az öröm belőlem...”

„Végül kitört belőlem az a titokzatos belső bánat, ami idáig gyötört: 1925 márciusában a munka mellett a gyárban egy darab fára rajzoltam egy madarat, és a szalagfűrészgépen kivágtam a körrajzát. Mikor a munkából hazamentem, mindjárt elkezdtem faragni, és egy zsebkéssel kifaragtam a madárformát. Meglátta egy műkedvelő festő, s azt mondta nekem, hogy csak faragjak, és majd meglátja, hogy mire viszem a fejlődést, és akkor a karácsonyi ipari kiállításon ki lesz állítva a munkám mint kezdő fafaragóé. Jó – gondoltam magamban –, ez is elhangzott, és nekem egyre nagyobb kedvem lett a faragáshoz, úgyhogy minden üres időm arra áldoztam. Egy munkámat a gyári főmérnöknek vittem ajándékba csak azért, hogy ha nehéz helyzetbe jutok, legyen segítségemre, egyszóval, hogy legyen protekcióm nála. Ez a munka egy vasmunkást ábrázolt, amint az üllő mellett állt kalapáccsal a kezében és hársfából faragtam.

Később egy alkalommal elmentem a könyvkereskedésbe, és ott kerestem képet, amiről másolhatok. Kaptam is egy két-kötetes könyvet Magyar szépművészet címmel. Azt végignéztem, és meg is tetszett egy kép Lányi Dezső szobrászművésztől: Fáradtan hazafelé. Elhatároztam, hogy akármilyen körülmények között is, de ki fogom faragni. A könyvet megkaptam kölcsön, pénzem nem volt, hogy megvásároljam, hazavittem és lemásoltam belőle

a képet ugyanabban a méretben, amilyen nagyra akartam faragni. Elkészült a lovasszobor, eladtam jó potom árért, mert még fogalmam sem volt arról, hogy az ilyesféle munkának mi az ára.

Ekkor elkezdtem egy barátomnak az arcképét faragni, és mivel az már nagyon nehéz feladat volt, nem is sikerült úgy ahogy akartam, és ő sem fogadta el.

A lakásom Győrben a Korona köz 15. szám alatt volt és ott is dolgoztam. Ott jöttem rá arra, hogy én szeretnék szobrász lenni. Csak azt akarom mondani, hogy egy alkalommal, amint hazatértek a gyárból, azt mondja a szobaasszonyom, hogy magát máma kereste egy alacsony nő, és elkezdene nagyon nevetni. Kérdezem, hogy mit nevetnek, és akkor mondják, hogy hogyan nézett ki az a női személy, aki engem keresett, és azt nevetik. Elmondják, hogy milyen rossz cipő volt a lábán és hogy milyen ruha volt rajta. Azt üzenté (...), hogy az ő ura szobrász és én nála tanulhatok, és kereshetek egy kis pénzt is.

El is mentem. (...) Elmondja a művész (Albert Andor szobrászművész – a szerk. megjegyzése), hogy mi lesz a teendőd nála: virágkoszorúkat kell faragni fából, bútordíszeknek. Egy kissé meg voltam lepődve, ahogy elém rakta a vésőket, mert bizony én csak bicskával szoktam faragni, és most többféle vésővel kellett dolgozni.

Egy kissé húzódtam tőle, de a mester azt mondta, hogy csak bátran nekifogni, nem félni tőle, mert ha félek, nem fogom tudni megcsinálni a munkáimat. Én elmondtam neki, hogy szeretnék agyagból mintázni, erre kissé gondolkodik, hogy mit is lehetne nekem mintának adni, végül egy gipszláb volt mintának adva a

legelső agyagmintázásomhoz. Ezt mikor úgy ahogy megmintáztam, akkor még nagyobb kedvet kaptam, és szinte úgy lángolt az öröm belőlem, mint az égő fáklya. Istenem! Az a tudat fogott el, hogy ha akármilyen sorsba is jutok, de ezt a gyönyörű foglalkozást nem fogom abbahagyni.

Reggel elmentem kötelességemet teljesíteni, mert a gyár kürtje megadta a jelt, és nekem menni kellett, különben nem tudtam volna lakásomat és étkezésemet fedezni.

Így teltek napjaim. Napi nyolc órát mint gyári munkás dolgoztam, munka után a lakásomra mentem, szerény ebédemet elfogyasztva máris mentem tovább a teendőmre, a művésznél elkezdtem faragni. Az ő felügyelete alatt szépen ment a munka, be is fejeztem a fafaragást, át lett adva az asztalosnak és fel is lett díszítve a bútor, de én nyugtalan voltam megint, hogy nincs más munkám, újra csak a gyári munkára vagyok rászorulva.

Akkor azt mondta a művész, hogy lesz még nála munkám, sőt el is mehetek vele vidékre dolgozni, mert éppen akkor mintázta a Sopron megyei, csornai ellenforradalmárok emléksobrát, akiket a kommün alatt felakasztottak, így aztán amikor a minta kész volt, gipszbe öntöttük, és el is mentünk Csornára megkezdeni a munkát. Mielőtt elmentünk volna vidékre, én előzőleg fölmondtam a gyárban, aminek olyan nagyon örültem, hogy le sem tudom írni, hogy már talán megszabadultam a gyári rabiga alól, mert már az utóbbi időben úgy éreztem magamat a gyári munkánál, mintha töviseken álltam volna.

(FOLYTATÁS
MÁJUS 23-I SZÁMUNKBAN)

Az első rajzok egyike